

TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI MEVSİMLİK TARIM GÖÇÜNÜN MEVCUT DURUMU

Politika Önerileri ve Avrupa Birliği Ülkeleriyle İşbirliği Projesi

Haziran 2015-Mayıs 2016

MEVSİMLİK TARIM GÖÇÜ PROGRAMI

Anadolu yüzyıllardır mültecilere ve göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'nin uluslararası göç sistemindeki yeri 1990'lı yılların başında keskin bir değişim yaşamaya başlamış, ülke emek ihracatçısı konumundan emek ithalatçısı konumuna geçmiştir. Ülkedeki geniş enformel sektör düzensiz göçmenlerin üçüncü ülkelere transit geçmeden ya da kendi ülkelerine dönmeden önce bir süre Türkiye'de kalmaları için farklı imkânlar sunduğundan, Türkiye emek göçü için gözde bir yer haline gelmiş, göçmen alan bir ülkeye dönüşmüştür. Suriye iç savaşından kaçan Suriyeli sığınmacıların gittikçe artan sayısı ile birlikte, işgücü piyasasında düzensiz göçmen işçilerin sayısı yüzbinleri aşmakta olup, bu kişiler genellikle imalat sanayinde, genel hizmetlerde ve tarım sektöründe çalışmaktadırlar.¹ Tarım sektörü, göçmen işçilerin istihdam edildiği sektörlerin başında gelmektedir. Türkiye'nin Kars, Ardahan ve Iğdır gibi doğu illerinde çalışan göçmenler genelde ot biçme ve hayvancılık işiyle uğraşırken, Karadeniz, Doğu Anadolu, Güney Anadolu, Ege ve Orta Anadolu'da çalışanlar hayvan bakımı, fındık, çay, pamuk, kayısı, şeker pancarı, narenciye, üzüm, antep fıstığı ve sebze gibi bitkisel ürünlerin hasadında mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaktadırlar.

Suriye iç savaşından kaçan Suriyeli mültecilerin gittikçe artan sayısı birlikte Türkiye’de mevsimlik tarım işlerinde çalışan düzensiz göçmen² sayısı yüzbinlere ulaşmıştır.

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi ve Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı’nın 2015 Ocak ayında yayınladıkları rapora göre, resmi rakamlar Türkiye’nin 1,6 milyon Suriye vatandaşına (gayri resmi tahminlere göre 3 milyon) ev sahipliği yaptığını göstermektedir. Bu rakam ülke nüfusunun yüzde 4’üne denk düşmektedir. Suriye’deki krizin başlangıcından bu yana Türkiye’ye giriş yapan Suriye vatandaşlarının yüzde 85’ine geçici sığınmacı ve dolayısıyla geçici oturma izni verilmiş olup³, bu kişiler Türkiye Cumhuriyeti’nin kurup yönettiği kampların dışında kendi imkânlarıyla şimdiki belirlemelere göre 81 ilin 72’sinde yaşamaktadırlar⁴. Suriye vatandaşları yaşamlarını idame ettirebilmek için başta tekstil endüstrisinde, hizmetler sektöründe ve mevsimlik tarım işlerinde sosyal güvenlikli olmaksızın, kötü yaşam koşulları ve düşük ücretler karşılığında çalışmakta, Türkiye toplumunun en yoksul katmanlarıyla rekabet etmektedirler. Her ne kadar Türkiye hükümeti Suriye vatandaşlarını “misafir” olarak tanımlasa da, araştırmaların çoğu Suriyeli sığınmacıların yaklaşık yüzde 75’inin Türkiye’ye kalıcı biçimde yerleşeceğini öne sürmektedir. Bu durum, Türkiye’ye diğer komşu ülkelerden gelen ve ülkenin geniş enformel sektöründe çalışan düzensiz göçmen işçilerin varlığıyla birleşince, Suriye vatandaşlarının acil sorunu hem Türkiye, hem de Avrupa Birliği ülkeleri için bir insan hakları gündemi oluşturmaktadır.

Temel sorun alanları şunlardır:

- Yerinden edilmiş kişilerin/mültecilerin ve/veya düzensiz yabancı göçmen işçilerin zirai üretim ve ürün işleme alanlarında yer almalarının etkisi henüz yeterince görünür değildir. Örneğin, her ne kadar Suriye vatandaş-

larının yaşam koşulları hakkında (kamu, akademi ve uluslararası ve ulusal sivil toplum örgütleri) gözlemler ve saha raporları olsa da, bu kişilerin istihdamı ve özellikle de tarım alanındaki etkinlikleri hakkında bilgi kısa gazete haberleriyle sınırlıdır. Özetlemek gerekirse, tarım sektöründe çalışan düzensiz yabancı göçmen işçilerin durumu hakkında bilimsel veri toplama, analiz, raporlama ve derinlemesine çalışmalar yetersizdir. Bu durumun araştırılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

- Mevsimlik tarım işlerinde çalışan düzensiz göçmen işçilerin yaşam ve çalışma koşullarında hak ihlallerine dair kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır.
- Göçmen işçilerin çalıştıkları alanlara dair bir haritalama çalışması yapılmış değildir.
- Çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden biri olan mevsimlik gezici tarım işçiliğine katılan yerinden edilmiş/mülteci veya göçmen çocukların eğitim, sağlık, istihdam ve yaşam koşulları gibi konularda araştırmalar mevcut olmadığı gibi, çocuk haklarının ihlalleri ve korunması konusunda da çerçeve bir politika bulunmamaktadır.
- Mevsimlik tarım işçiliği yapan göçmen işçilerin yaşama ve çalışma koşullarının aynı şekilde mevsimsel tarımsal üretimde çalışan yerel işçilere göre daha da kötü durumda olduğu ve onların da yoksulluk sınırının altında yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bu durum “*en yoksulların rekabeti*” olgusuna örnek teşkil etmektedir. Ancak yerel ve göçmen işçiler arasındaki rekabetin üretim süreçlerini, toplumsal hayatı ve topluluklar arası ve içerisindeki uyumu nasıl etkilediği bilinmemektedir.

Kısacası göçmen işçiler ağır insan hakları, çocuk hakları ve kadın hakları ihlalleriyle karşı karşıyadırlar.

1 <http://m.haberturk.com/makro-ekonomi/haber/502582-turkiyede-350-bin-kacak-isci-calisiyor>

2 Türkiye’deki göçmen işçilerin çoğunluğu çalışma izinleri olmadan ve istihdam piyasasında düzensiz olarak çalışmaktadır. Türk iş piyasasında yer alan düzensiz göçmenler iki kaynaktan gelmektedirler. Biri Türkiye’ye başka ülkelerden çalışma izni olmayan turist vizesi gibi yasal yolla giriş yapmaktır. İkincisi ise Suriyeli göçmenler gibi çalışma izni olmadan sığınmacı statüsüne sahip olmaktır. Bu projenin konusu, amacı ve kapsamı T.C. vatandaşı olmayan herhangi bir göç biçimi ile ülkeye gelen ve ülkede bir süredir yaşayan kişilerin uğradıkları ayrımcılığı ve hak ihlallerini ortaya koyarak çalışma ve yaşam koşullarını incelemektir. Bu nedenle işgücü piyasasındaki yabancı uyruklu kişileri tanımlamak için “düzensiz yabancı göçmen işçi/düzensiz göçmen işçi/göçmen işçi” tanımı kullanılacaktır. Bu nedenle, geçici sığınmacı statüsü bulunan Suriyeli sığınmacılar, turist vizesi ile Türkiye’ye giren ve diğer herhangi bir göç biçimi ile ülkeye gelen yabancılar “düzensiz yabancı göçmen işçi/düzensiz göçmen işçi/göçmen işçi” olarak adlandırılacaktır.

3 Geçici Koruma Yönetmeliği – Ekim 2014 – süresiz kalma imkanı ile zorunlu göçe ve acil ihtiyaçlara cevap niteliğinde sınır dışı etmeme korumasını sağlayan hak temelli kabul prosedürlerini oluşturmuştur.

4 M. Murat Erdoğan, (2015) Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları (syf:40).

Türkiye’de yaşayan herkesin insan haklarına saygılı ve haklarını koruyan, sürdürülebilir, katılımcı, demokratik ve şeffaf bir toplumsal gelişimi destekleyen bu proje, göçmen mevsimlik tarım işçilerinin her gün karşı karşıya kaldıkları yoklukları ve ayrımcılığı görünür kılmayı amaçlamaktadır. Proje aynı zamanda bu işçilerin temel insan haklarının ihlal edilmesinin engellenmesi ve yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi amacıyla kanıt temelli savunuculuk ve sonuç odaklı politika araçlarıyla eyleme geçilmesini destekleyecektir.

Bunu başarmak amacıyla:

- İlk olarak Türkiye’de tarımsal üretimde istihdam edilen göçmen işçilerin yaşam ve çalışma koşullarının mevcut durum analizi ve haritalaması yapılacak, bu çalışmada yoklukların bildirilmesi, ihtiyaç ve gerekliliklerin tanımlanması ve bu kişilerin Türkiye’deki durumunu iyileştirecek çarelerin öngörülebilmesi amaçlanacaktır.
- Bunun yanı sıra, mevcut uygulamalar incelenerek öğrenilen dersler ve kanıt destekli öneriler denenmiş müdahalelerle birleştirilecek ve öncelikle Türkiye’de ve/veya Avrupa Birliği üye ülkelerindeki sivil toplum ve meslek örgütleri arasında işbirliği yolları oluşturulacaktır.
- Türkiye hükümeti, Avrupa Birliği üye ülkeleri, uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşları ve özel sektör

firmalarına yönelik sonuç odaklı tavsiyelerin yer alacağı bir politika notu hazırlanacak ve savunuculuk için ulusal ve uluslararası konuşmacıların bulunacağı geniş katılımlı bir toplantı düzenlenerek konuya görünürlük kazandırılacak ve eyleme geçilmesi için baskı oluşturulacaktır.

Bu projeye:

- a. Tarımsal üretimde çalışan göçmen işçilerin işe alınma süreci ve istihdam koşulları tarif edilecektir.
- b. Türkiye’de bulunan Suriyelilerin büyük çoğunluğunun kalıcı olacağı düşüncesinden hareketle de düzensiz göç topluluklarının/kişilerin istihdamına yönelik yol haritasına somut girdi sağlanacaktır.
- c. Tarım sektöründe çalışan düzensiz göçmen işçilerin (özellikle Suriye vatandaşlarının) sorunlarına çözüm getirmek amacıyla, Türkiye ve/veya Avrupa Birliği üyesi ülkelerde sivil toplumun ve meslek örgütlerinin iyi uygulamaları değerlendirilecek ve işbirliği olasılıkları incelenecek, en az çözüm odaklı bir ortaklık gerçekleştirilecektir.
- d. Tarımsal üretimin bir parçası olan yerinden edilmiş düzensiz göç etmiş ve/veya geçici sığınmacı işçilerin yaşam ve çalışma çevrelerinde ortaya çıkan hak ihallerine dair ilk sistemli çalışma gerçekleştirilmiş olacaktır.

Sonuç 1

Ulusal ve uluslararası kurumların (sivil toplum kuruluşları, akademik ve düşünce kuruluşları vb.) hali hazırda uyguladığı veya yeni uygulamaya başladığı müdahaleler ve uygulamalara dair raporun yayınlanması ve Türkiye’de tarımsal üretimde istihdam edilen göçmenlerin yaşam ve çalışma koşullarının mevcut durum analizi ve haritalamasının gerçekleştirilmesi (4 belge).

1. Ulusal ve uluslararası müdahale ve uygulamalara dair Öğrenilen Dersler Belgesi
2. Masa başı çalışması
3. Mevcut Durum Analizi Raporu
4. Mevcut Durum Analizi Haritası

Etkinlik 1.1 Ulusal ve uluslararası kurumların (sivil toplum kuruluşları, akademik ve düşünce kuruluşları vb.) hali hazırda uyguladığı veya yeni uygulamaya başladığı müdahaleler ve pratiklerin incelenmesi.

Etkinlik 1.2 Belirlenen kurumlarla doğrulama ve detaylı inceleme için iletişime geçilmesi ve iletişimin sürdürülmesi.

Etkinlik 1.3 Suriye vatandaşlarını ve/veya düzensiz göçmen işçileri içeren uluslararası mevsimlik tarım göçü

alanında müdahale ve projelere dair Öğrenilen Dersler Belgesi’nin hazırlanması.

Etkinlik 1.4 Saha araştırması üzerinde masa başı çalışması (Ön literatür taraması, ikincil veriler için internet araştırması).

Etkinlik 1.5 Saha araştırması. Farklı coğrafyaları ve ürün gruplarını (fındık, çay, ot, sebze, pamuk, kayısı, narenciye hasadı) kapsayan en az beş ürün bölgesinde (1. Ordu-Giresun, 2. Trabzon-Rize, 3. Ardahan-Kars, 4. Adana-Mersin-Gaziantep-Şanlıurfa, 5. Malatya-Ankara) merkezi devlet kurumları, akademisyenler, sivil toplum örgütleri, meslek örgütlerin il temsilcilikleri, uluslararası kuruluşları ile bahçe veya tarla sahipleri, tarım araçları ve mevsimlik tarım işçileriyle derinlemesine mülakatların yapılması.

Etkinlik 1.6 Haritalama çalışması: saha gözlemleri, medya değerlendirmesi, raporlar ve mülakatlar

Etkinlik 1.7 Öğrenilen Dersler Belgesi’nin, Mevcut Durum Analizi Raporu’nun ve haritalama çalışması tasarımı, basımı ve dağıtımı.

Sonuç 2

Politika raporunun katılımcı yöntemlerle hazırlanması ve sonucu görünür kılmak için savunuculuk.

1. Politika geliştirilmesi ve savunuculuk için ulusal ve uluslararası uzmanlarla doğrulama toplantısının yapılması.
2. Politika Raporu
3. Basın duyurusu

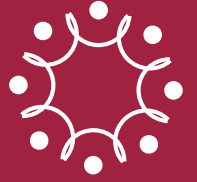
Etkinlik 2.1 Taslak politika raporunun ve basın duyurusunun hazırlanması.

Etkinlik 2.2 İki ulusal ve uluslararası konuşmacının ve alanda rolleri ve sorumlulukları olan en az 50 kişinin katılımıyla temel bulgular ve taslak politika belgesinin sunulacağı bir günlük doğrulama toplantısının Ankara’da düzenlenmesi.

Etkinlik 2.3 Politika belgesinin son haline getirilmesi, tasarımı, basımı ve dağıtımı.

Etkinlik 2.4 Hazırlanan basın duyurusunun geleneksel ve yeni medya araçları kullanılarak geniş çaplı yaygınlaştırılması.

KALKINMA
ATÖLYESİ

Kalkınma Atölyesi

Bilim, Kültür, Eğitim, Araştırma, Uygulama, Üretim ve İşletme Kooperatifi

Dodurga Mah. Poligon Sitesi 30-A, Türkkonut

Çankaya-Ankara / Türkiye

+ 90 541 457 31 90

www.kalkinmaatolyesi.org

www.facebook.com/kalkinmaatolyesi

@kalkinmaatolyesi

info@kalkinmaatolyesi.org